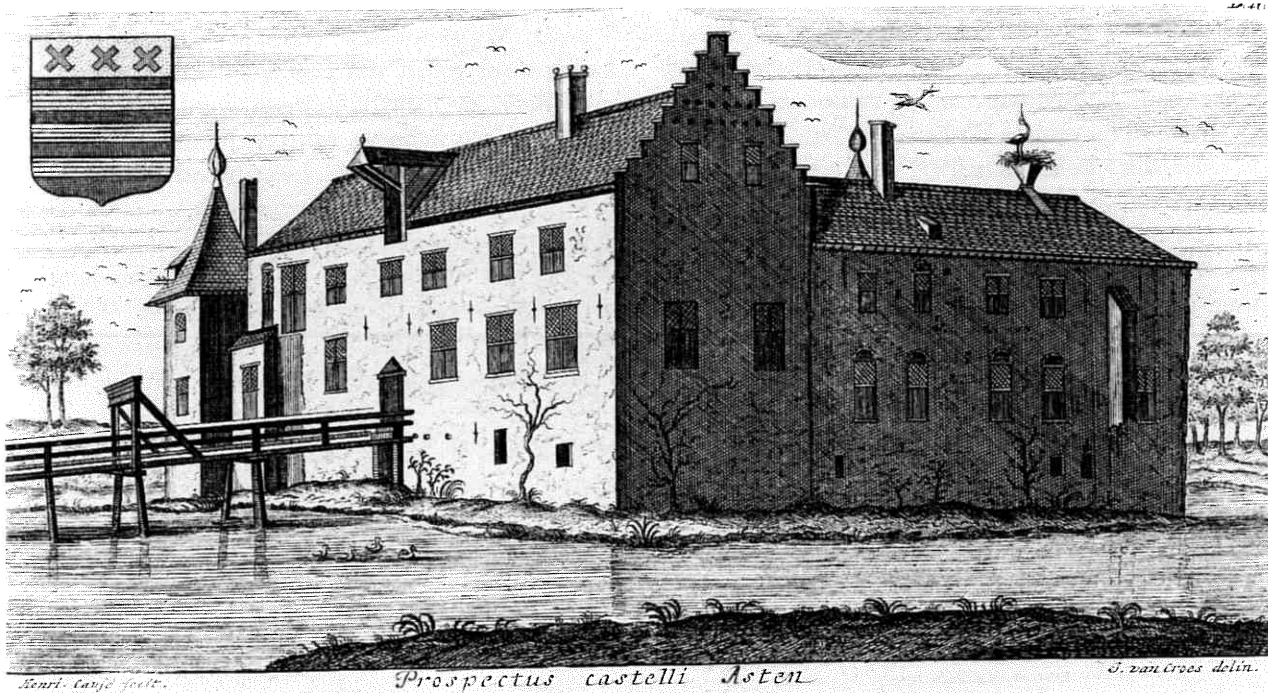

Kasteel Asten

Enige bouwhistorische aantekeningen bij het vijftiende-eeuwse kasteel

DOOR

L.B. WEVERS *

1. Het kasteel, gezien vanuit het noordoosten, omstreeks 1680. Gravure van Henricus Causé, naar een tekening van Jan van Croes. Collectie Katholieke Universiteit Brabant, Nr. A 46 / 72.11 (4).

Inleiding

Sinds de oorlogshandelingen van 1944 staat de ruïne van het kasteel Asten er troosteloos bij. De laatste adellijke eigenaar Mr C.F.M. baron van Hövell tot Westerflier heeft in de jaren na de oorlog nog wel diverse plannen gehad, maar tot een wederopbouw is het nooit gekomen (afb. 1). Door verkoop kwam in 1984 het landgoed in handen van de Stichting Wederopbouw Kasteel Asten, die, zoals de naam al aangeeft, aanvankelijk wederom plannen had tot herbouw. Na tien jaar is inmiddels deze doelstelling gewijzigd om te komen tot de veiligstelling van de bestaande ruïne. Indien alles voorspoedig verloopt, zou medio 1995 daadwerkelijk de consolidatie ter hand kunnen worden genomen.

Ter voorbereiding van deze werkzaamheden werd de ruïne in de jaren 1987-90 aan een bouwhistorisch onderzoek onderworpen. Na de eerste interpretaties van het bestaande muurwerk bleek al spoedig dat de bouwgeschiedenis van de ruïne ouder en gecompliceerder moest zijn dan de destijds veronderstelde zestiende eeuwse datering van het complex.¹ Dit was de aanleiding om voorafgaand aan de door de stichting geplande opschoning der grachten, de grachtbodems ook aan een archeologisch onderzoek te onderwerpen. De vele lacunes in de bouwgeschiedenis konden hierdoor enigszins aangevuld worden. Op het kasteel-eiland zelf werden slechts enkele bodemwaarnemingen uitgevoerd, zodat het laatste woord over de bouwgeschiedenis van het kasteel Asten nog niet gezegd is.²

Beperkingen bij het onderzoek

Van het oorspronkelijke U-vormige kasteelcomplex rest sinds de achttiende eeuw slechts nog een L-vorm,

2. Kasteel Asten gezien van uit het noordwesten, omstreeks november 1954.
Foto Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Nr. 51340.

3. De oostgevel van het kasteel in juni 1889.

1. vierkante poortoren op fundering van ronde toren, circa 1600;
 2. aanzet trapgevel; 3. dichtzetting kloosterkozijn; 4. metselwerk met hergebruikte bakstenen, circa 1600; 5. metselwerk met regelmatige koppen en strekkenlagen, eerste helft vijftiende eeuw;
 6. ontlastingsbogen van kruisvensters; 7. ontlastingsboog van kloosterkozijn.

Foto A.J.M. Mulder, Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Nr. 5006.

daar de westvleugel waarschijnlijk reeds in de loop van de zeventiende eeuw verdween.³

Aangezien het kasteel in de zeventiende eeuw slechts vanuit het noordoosten werd afgebeeld – de gravure van Henri Causé – kunnen wij thans de bouwgeschiedenis van deze vleugel uitsluitend bestuderen aan de hand van archeologisch onderzoek.

Hoewel er van de noordvleugel nog relatief veel opgaand werk bewaard is gebleven, dateert het merendeel echter van de herbouw uit de jaren '36-'41. Ook de nog oude kelders werden toen ingrijpend verbouwd en afgedekt met betonvloeren, waardoor het onderzoek ernstig bemoeilijkt werd. De traptoren van deze vleugel is het enige bouwdeel dat nog zestiende-eeuws metselwerk tot op circa elf meter hoogte boven het binnenplein vertoont.

De oostvleugel is bouwhistorisch het meest interessant, daar deze uiteindelijk niet herbouwd werd en hierdoor haar oorspronkelijke bouwsubstantie behield. Ten gevolge van de systematische afbraak door de Astense bevolking rond de eeuwwisseling, bleven echter slechts de keldermuren van deze vleugel behouden.

Het algemene probleem voor de drie vleugels is het ontbreken van origineel opgaand werk. Hierdoor moet de analyse van het opgaand werk beperkt blijven tot de bestudering van historische afbeeldingen. De door A.J.M. Mulder in juni 1889 gemaakte foto's van het kasteel vormen een uniek document en maken het mogelijk de gevels – met diverse bouwsporen! – van het kasteel grotendeels te reconstrueren. Met name de foto van de oostgevel leidde mede tot nieuwe inzichten ten aanzien van de vroegste bouwactiviteiten ten behoeve van het kasteel (afb. 3).

De opzet van het eerste stenen huis

Hoewel uitsluitend de oostvleugel van het kasteelcomplex gedetailleerd onderzocht kon worden, zijn er enkele aanwijzingen om aan te nemen dat het eerste stenen 'Huys' van meet af aan vierkant was. Onder andere is de plattegrond, die 26 x 25 meter meet, dermate regelmatig, dat er zeer waarschijnlijk sprake is van één opzet en concept, waarbij de buitenmuren overwegend 1,05 meter of 85 cm en de binnenmuren voornamelijk 85 cm dik waren (afb. 4). Deze muren waren gemetseld met bakstenen van circa 24 x 11 x 5/5,5 cm in een metselverband van regelmatige koppen en strekkenlagen – het zogenaamde 'bastaardverband', dat wil zeggen een kruising tussen staand- en kruisverband.

Gezien de overeenkomsten in muurdikte en steenformaat, mogen we voorlopig aannemen dat binnen dit vierkante grondplan drie vleugels direct gerealiseerd werden: de noord-, oost- en westvleugels. Tijdens

het (archeologisch) onderzoek zijn geen sporen van een eventuele bebouwing aan de zuidzijde aangetroffen. Dit is, gezien de ligging van de oudste toegang op de zuidoostelijke hoek, ook niet te verwachten, daar er anders geen mogelijkheid was om direct het binnenplein op te gaan.

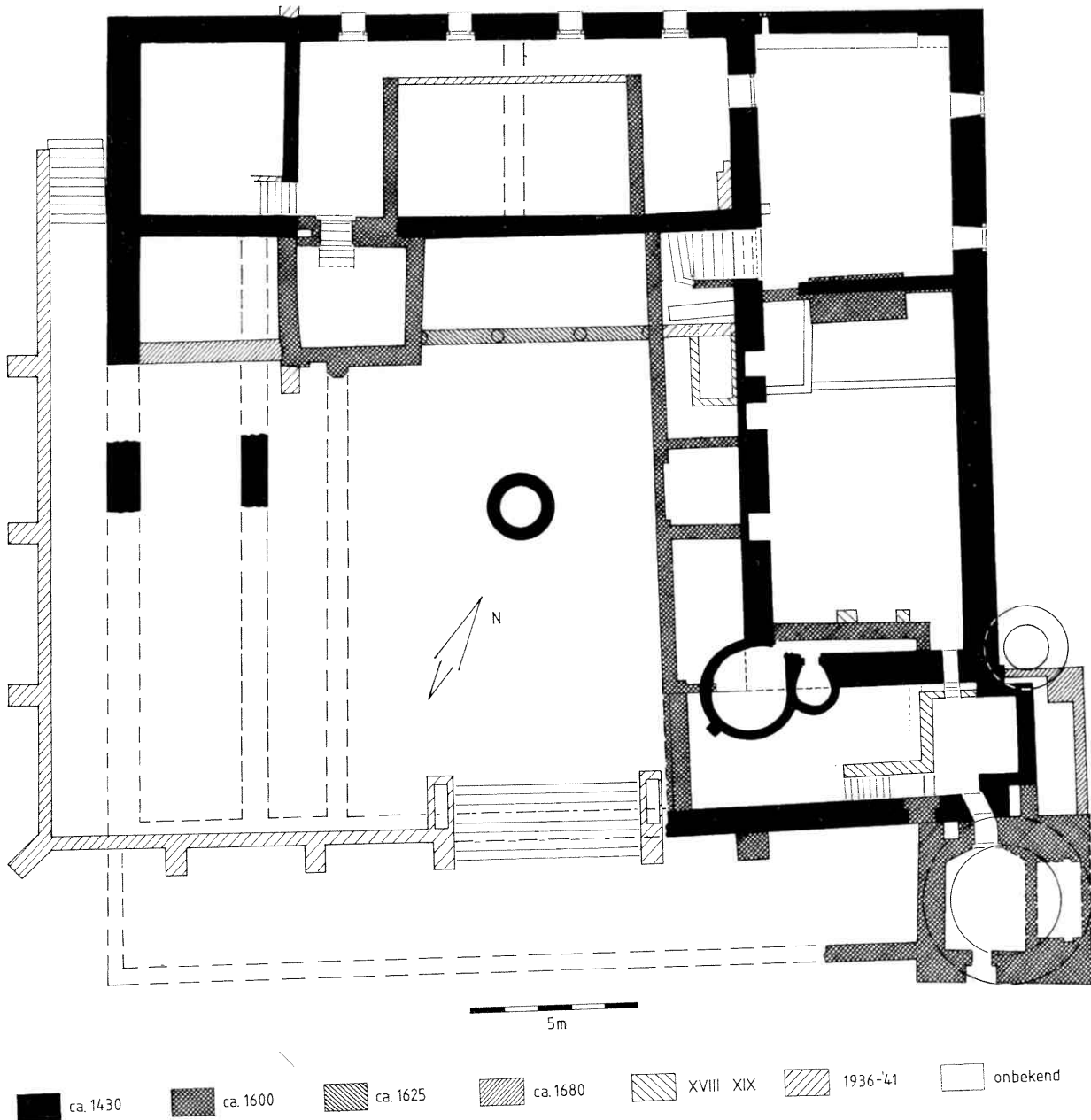
Een belangrijke in het oogspringende onregelmatigheid in de plattegrond, vormt de uitspringende ronde zuidoostelijke hoektoren. Deze wordt echter verklaard door de ligging hiervan direct naast de ingang, waardoor deze optimaal beschermd kon worden.

Hypothese oudere kern

Binnen deze vrijwel vierkante plattegrond is echter ook nog een andere onregelmatigheid aanwezig. Het staat namelijk vast dat de binnenmuur van ruimte 0.13 van de noordvleugel later tegen het aangrenzende hoekdeel werd gebouwd. Ook het gewelf van de eerstgenoemde ruimte is later ingehakt in de (buiten?)muur van de ruimte op de noordwesthoek.

Hierdoor is het mogelijk, dat dit op de noordwestelijke hoek gelegen bouwdeel ouder kan zijn dan het vierkante kasteelcomplex met drie vleugels rondom een binnenplaats. In dat geval hebben we hier te maken met een woontoren, met een grondplan van 7 x 6 meter (buitenwerks). Hoewel geen origineel opgaand muurwerk voorhanden is, laat de oudste topografische afbeelding van het kasteel – de gravure van Henri Causé – enkele elementen zien, die deze hypothese kunnen ondersteunen (afb. 1). Wij zien hier namelijk allereerst een uithangend gemak, juist op de hoek van dit noordwestelijke bouwdeel. Dit is één van de drie elementaire voorzieningen, die een woontoren geacht wordt te bezitten: een waterput, een schouw en een gemak. Verder valt ook op dat de eerste verdieping van het bouwdeel geen vensters had, in tegenstelling tot het overige deel van de noordvleugel, waardoor een bouwphaseverschil gesuggereerd wordt.

Duidelijk moet gesteld worden dat het hier een hypothese betreft. Allereerst zijn de geringe afmetingen van dit bouwdeel erg discutabel om van een woontoren te kunnen spreken. Verder zijn er te weinig bouwkundige gegevens voorhanden om een bewijs te leveren: de kelderimte zelf is niet toegankelijk, daar deze door een betonplaat wordt afgedekt, de buitenmuren zijn in de jaren dertig beklampt en het aangrenzende gewelf van ruimte 0.13 zou secundair kunnen zijn. Slechts toekomstig archeologisch en bouwhistorisch onderzoek binnen en buiten de ruimte op de noordwesthoek kan deze hypothese staven.

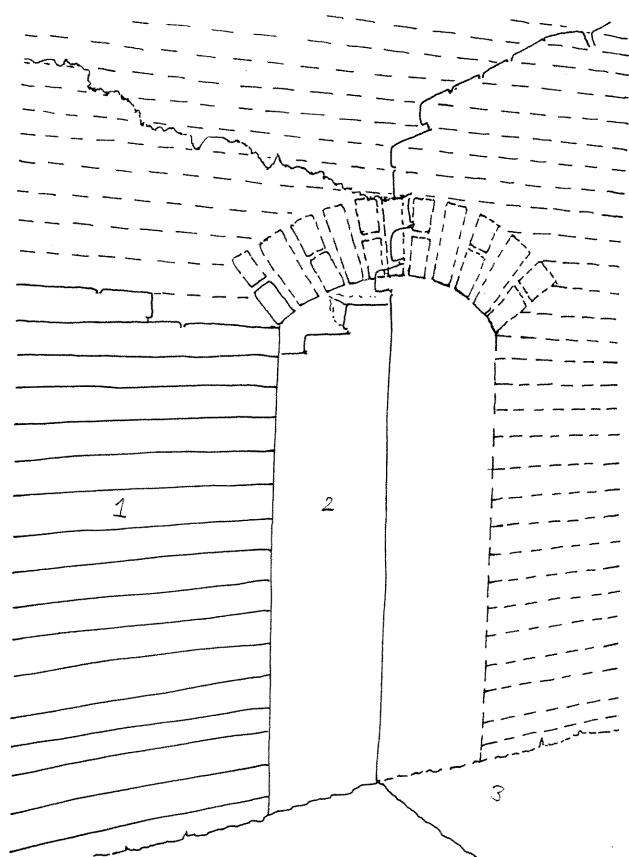
4. Plattegrond van het kasteel.
Naar opmeting en tekening L.B. Wevers, 1994.

Beschrijving van het vierkante kasteel

De poort met de uitspringende ronde toren

De entree van het kasteel was binnen deze eerste opzet op de zuidoostelijke hoek gelegen. De plaats is eenvoudig in de plattegrond te herkennen, omdat hier de gevel circa tachtig centimeter naar voren springt. De breedte van dit uitspringende deel, drie meter, maakt het mogelijk dat er hier oorspronkelijk een brede toegangsbrug aanwezig was. De in de gracht teruggevonden paal en paalgaten wijzen echter eerder op een voetgangersbrug.⁴

Het gebruik van de ruimte direct achter dit uitspringende geveldeel is enigszins onduidelijk. Het uitspringen kan wijzen op het bestaan van een brugkelder. Hierbij kon het contragewicht van een eventuele ophaalbrug in deze kelder wegdraaien. Doordat het brugdeel zelf tegelijkertijd de poort afsloot, ligt de brugkas meestal exact in het vlak van de voorgevel, waardoor het uitspringen wordt verklaard. Deze brugkelder was oorspronkelijk toegankelijk vanuit de zuidmuur, waarin een opening aanwezig was (afb. 5).⁵ Ter plaatse van deze toegang werd waarschijnlijk al binnen deze eerste bouwfase een nieuw gebouw opgetrokken. Het betreft hier een rechthoekig bouwdeel, bestaande uit twee verdiepingen en een zadeldak, dat haaks op de voorgevel gestaan moet hebben. Hierop wijzen de sporen van een trapgevel aan de oostzijde van het gebouw, die nog herkenbaar zijn op

5. Dichtgemetselde doorgang in de zuidmuur van ruimte 0.03.
1. metselwerk van de zuidmuur; 2. dichtzetting doorgang;
3. aanbouw van zuidoostelijke poorttoren op funderingen van de
ronde toren.
Foto L.B. Wevers, 1987.

een foto van A.J.M. Mulder uit 1889 (afb. 3). Doordat dit deel twee verdiepingen kende en een kap haaks op de voorgevel had, onderscheidde het zich aanzienlijk van de lagere oostvleugel. De voorgevel van dit poortgebouw bestond uit een trapgevel met speklagen. Deze architectuur wordt ook bij andere Brabantse kastelen waargenomen, die echter voornamelijk uit de tweede helft van de vijftiende en begin zestiende eeuw dateren.⁶ Hierdoor is het niet uitgesloten, dat het poortgebouw pas later rond 1500 tot stand kwam en wellicht de opvolger was van een misschien veel eenvoudiger poortdoorgang.

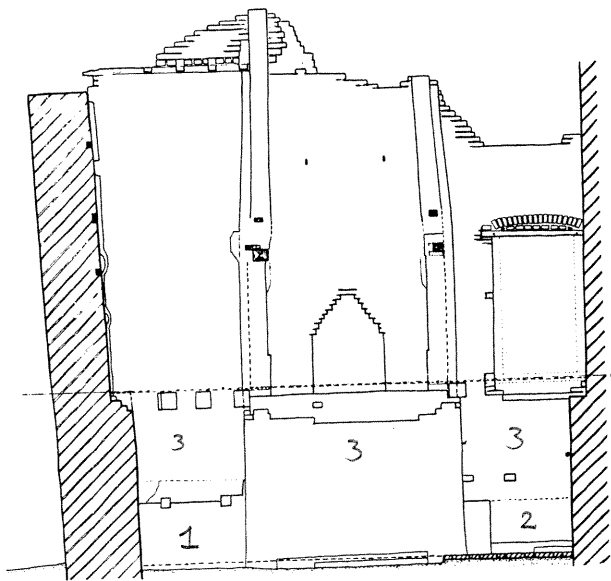
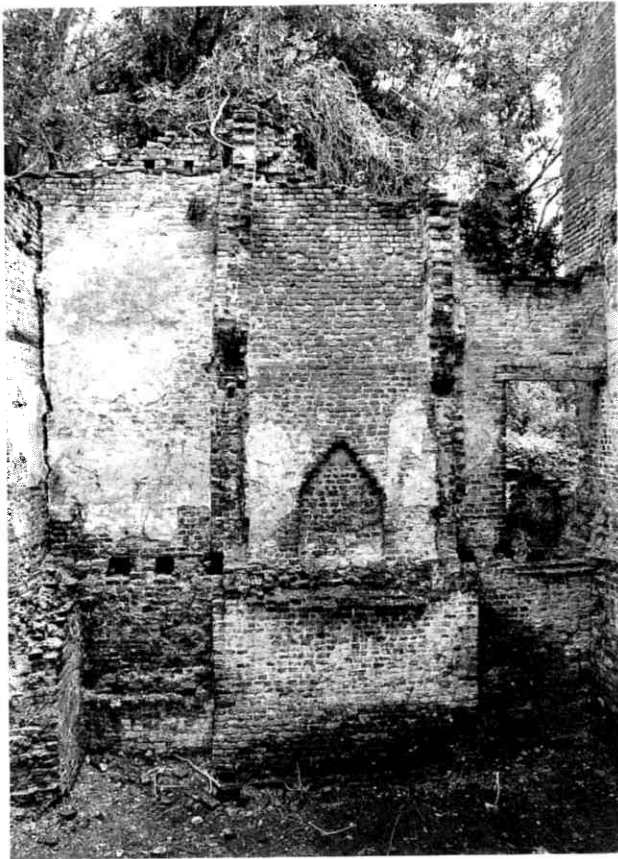
Links naast de toegang bevond zich een ronde uitspringende toren. Deze toren, met een doorsnede van circa vijf meter, heeft dezelfde muurdikte als de oostelijke buitenmuur van het kasteel, namelijk 1,05 meter. Doordat de toren naar voren uitspringt, kon deze de toegang flankeren. De toren springt echter ook sterk uit ten opzichte van de zuidmuur, namelijk vijf meter. Hoewel geen duidelijke restanten van een oudste brugaanleg in de zuidgracht werden aangetroffen, is het niet uitgesloten dat deze toren tevens een ander gedeelte moest flankeren. Het feit dat het in oorsprong U-vormige complex naar het zuiden geörienteerd is en het feit dat de teruggevonden resten van de oostelijke brug eerder op een kleine voetgangersbrug wijzen, versterken deze gedachte. Anderzijds werden tijdens het archeologisch onderzoek van de jaren '88-'89 geen sporen van een tweede, bredere brug in de zuidelijke gracht aangetroffen; er zijn slechts enkele sporen, die vooralsnog aan een mogelijk zeventiende eeuws tuinbruggetje verbonden kunnen worden.

Oostvleugel

Deze vleugel is onderverdeeld in twee traveeën en heeft behalve de kelderverdieping mogelijk slechts uit één hoofdverdieping met een zolder bestaan. Het ontbreken van de tweede woonlaag kan worden afgeleid uit het feit dat de negentiende eeuwse foto's een ander metselverband met vele hergebruikte bakstenen en een afwijkende vensterindeling op deze verdieping laten zien (afb. 3).

Diverse later dichtgemetselde gaten in de kelderwanden leiden tot de veronderstelling dat de kelder oorspronkelijk een gewelfconstructie met gordelbogen heeft gekend.⁷ De gordelbogen hadden een overspanning van 5,60 m en waren vijftig centimeter breed. Tussen deze gordelbogen – hart-op-hart afstand circa 1,70 meter – zullen troggewelfjes gezeten hebben, maar hiervan zijn geen sporen aangetroffen.

De noordelijke kelderruimte kende behalve twee vensters aan de oostzijde tevens een tweetal kleine lichtspleten of schietgaten. Het merkwaardige van deze spleten is dat beide aan één zijde met een latere klamp

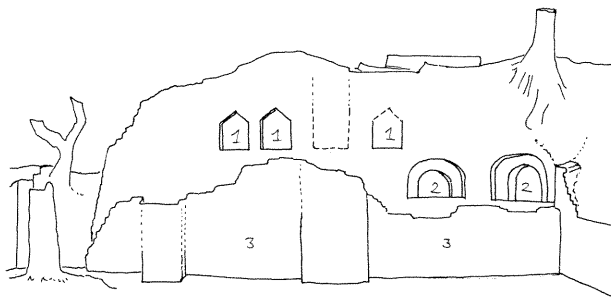
6. Zuidwand van de noordelijke kelderruimte.
 1. fundering oude scheidingswand met balkgaten; 2. voormalige
 doorgang naar zuidelijke kelderruimte; 3. latere scheidingswand
 met schouw, circa 1600.
 Foto L.B. Wevers, 1987.

aan het oog zijn onttrokken. Bovendien betreft het hier de enige nog bestaande licht- of schietspleten. Het is mogelijk dat het eerste kasteelcomplex ook op andere plaatsen licht- en/of schietgaten heeft gehad – bijvoorbeeld in de uitspringende ronde zuidoostelijke hoektoren – maar door het ontbreken van opgaand werk zijn hierover geen nadere uitspraken te doen. De noordwand van deze ruimte is tevens de zwakste van het gebouw en heeft plaatselijk slechts een breedte van 85 cm. Binnen de huidige zuidwand vormt thans nog slechts het onderste anderhalve meter hoge muurdeel de oorspronkelijke scheidingswand tussen de beide kelderruimten, waarin een doorgang was aangebracht (afb. 6). Een merkwaardig detail wordt gevormd door twee balkgaten, die door hun plaatsing op circa één meter boven de keldervloer moeilijk verklaard kunnen worden. In de westwand kan men – ondanks de vergaande vernieuwing van de dertiger jaren uit deze eeuw – nog de dagkanten van de keldertoegang herkennen. Deze keldertoegang was nog tot de dertiger jaren in gebruik en kwam via een trap oorspronkelijk waarschijnlijk direct uit op het binnenplein.

De zuidelijke ruimte meet 10,5 x 5,8 meter en was waarschijnlijk de grootste ruimte binnen de eerste kasteelplattegrond. In deze ruimte vond men twee ovens benevens diverse muurnissen en kasten waardoor het hier waarschijnlijk een keukenruimte betrof. De twee bakovens bevinden zich beide in de zuidwand, waarbij er één kleine, met een hoefijzervormige grondvorm (1,05 x 1,20 meter) en één grotere overhoeks geplaatste oven (doorsnede 2,20 meter), die een vrijwel ronde grondvorm kent, te onderscheiden zijn (afb. 7). Deze laatste had bovendien nog een aparte stookruimte onder de bakvloer. Door het feit dat beide ovens ver buiten de zuidelijke en westelijke muren van dit bouwdeel steken, mogen we aannemen dat aan deze zijden binnen de eerste fase géén verdere bebouwing aanwezig was. In de westwand zijn nog sporen van drie muurnissen eenvoudig te herkennen. Deze nissen hebben een breedte van circa 80 cm en variëren in hoogte, waarbij de middelste door een boog in twee kleinere nissen onderverdeeld moet zijn geweest.

Behalve door enkele veronderstelde keldervensters in de oostwand, waarvan op de lage funderingsresten geen sporen konden worden teruggevonden, kon de ruimte tevens verlicht worden door kaarsen binnen de diverse kaarsnisjes. Een aardig gegeven hierbij is dat deze als dubbele nisjes in de zuid- en westwand werden uitgevoerd.

Aan de hand van de negentiende eeuwse foto's kan de gevelindeling van de hoofdverdieping enigszins gereconstrueerd worden. Hierbij vertoonde de oostzijde vier kruisvensters en een kloostervenster. De ruimte-

7. Zuidwand van de zuidelijke kelderruimte, met ovens en kaarsnissen.

1. kaarsnissen; 2. bakovens; 3. latere wand, circa 1600.

Foto L.B. Wevers, 1987.

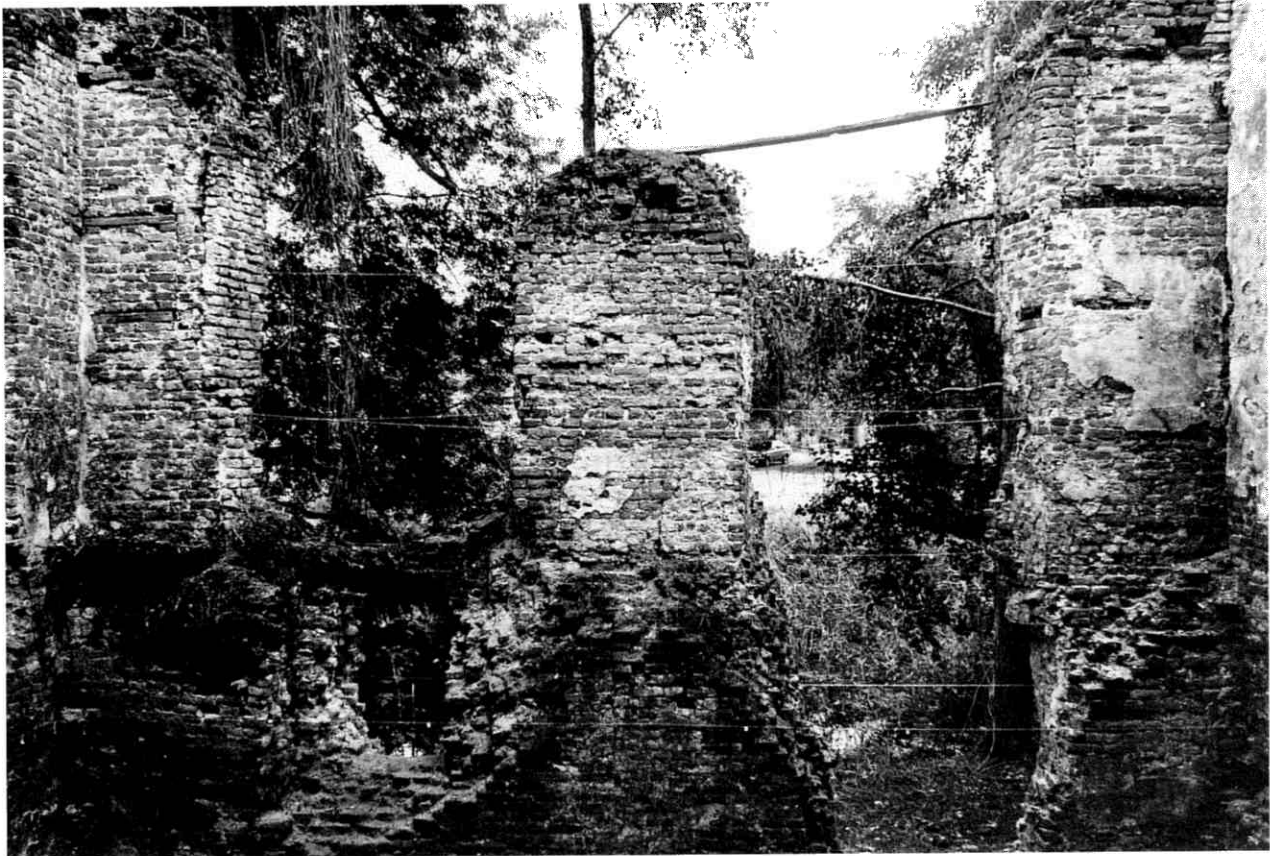
indeling kan mogelijk verschild hebben van die van de kelder en kende mogelijk slechts één grote zaal. Het ontbreken van uitbraaksporen van een eventuele scheidingswand ter plaatse van de nog bestaande muurresten wijst hierop. Over het interieur van deze ruimte is slechts op te merken dat deze mogelijk een betimmering gehad heeft, getuige de aanwezigheid van houten regels in de wanden (afb. 8). Mogelijk heeft deze ruimte dienst gedaan als ontvangstzaal. Wanneer de vleugel wel in verschillende vertrekken zou zijn opgedeeld, kan dit eventueel door middel van houten scheidingswanden zijn gerealiseerd.

Noordvleugel

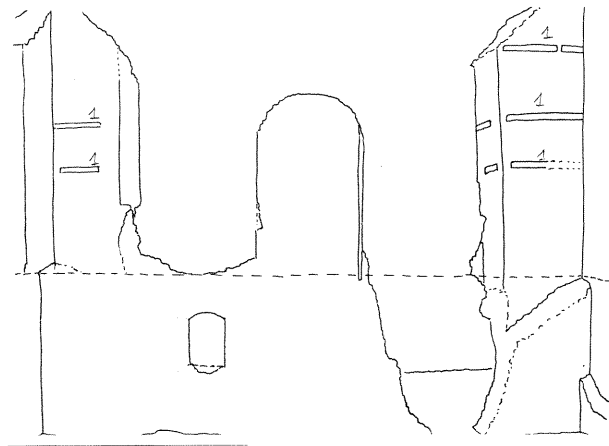
Deze vleugel werd waarschijnlijk ook reeds tijdens deze eerste bouwfase gebouwd. Hierop wijzen de aansluitingen met de oostvleugel, die beide in ieder geval geen duidelijke bouwnaden vertonen. Een

prentbriefkaart van omstreeks 1930 laat duidelijk een inwendige tand terplaatse van de binnenhoek tussen de beide vleugels zien, waaruit we mogen afleiden, dat hoewel de oostvleugel het eerst tot stand kwam, de noordvleugel van meet af aan gepland was (afb. 9). Daar de inwendige tand slechts tot aan de eerste verdieping loopt, is over de oorspronkelijke hoogte niets meer te zeggen, dan dat deze uit minimaal één verdieping bestond. De fundering aan de noordzijde van het gebouw vertoont aan de onderzijde een dubbele bouwnaad, waaruit we concluderen dat een oude afvoeroening van 60 cm is dichtgezet, terwijl hierboven het metselwerk in één verband doorloopt.⁸ Mogelijk betreft het hier de monding van een voormalig privaatkoker.

Binnen de huidige noordvleugel zijn nog twee keldertjes aanwezig, die misschien uit de oudste bouwperiode dateren, maar mogelijk pas omstreeks 1600 zijn aangelegd. De keldertjes meten beide 2,60 x 5,30 me-

8. Oostwand van de hoofdverdieping met de houten regels aan de binnenzijde.
Foto L.B. Wevers, 1987. 1 houten regels.

ter en hebben muren van 85 cm. De ligging van deze keldertjes, die overdekt zijn met een tongewelf, is nogal merkwaardig daar zich tussen beide kelders tegenwoordig slechts een loze ruimte bevindt. Sporen van een eventuele indeling van deze tussenruimte zijn niet teruggevonden. In de meest westelijke kelder voerde aan de zuidzijde een trap naar het binnenplein, maar deze is waarschijnlijk secundair. Een tegenwoordig volledig ontoegankelijke ruimte is het meest noordwestelijke kelderdeel (6 x 7 meter), dat zoals reeds vermeld mogelijk ouder is dan het overige deel van de noordvleugel. Hierop wijzen zowel de bouwnaad in de zuidelijke kelderwand als de inboeting van het westelijke gewelf in dit kelderdeel.

Ten aanzien van de hogergelegen verdiepingen van

deze vleugel beschikken we over weinig informatie. Wel staat vast dat de indeling van de kelderplattegrond niet correspondeert met die van de hoofdverdieping. Juist in het midden van de loze ruimte tussen de beide keldertjes zou zich een zware bouwmuur moeten bevinden voor de ondersteuning van de scheidingsmuur der hogergelegen vertrekken, maar hiervan ontbreekt thans ieder spoor.

De gravure van Henri Causé is één van de weinige topografische tekeningen die een enigszins betrouwbaar beeld van deze vleugel geeft. Interessant zijn vooral de reeds besproken details van het noordwestelijke bouwdeel. Daarnaast zien wij dat de vleugel verder twee vrijwel gelijke ruimten per verdieping kende met ieder twee kruisvensters (afb. 1).

9. Voormalige binnenhoek tussen de noord- en oostvleugel. Links is de inwendige tand herkenbaar.
Prentbriefkaart ca. 1930, Collectie T. Maas.

Westvleugel

Zoals reeds in de inleiding werd vermeld, zijn de gegevens over de westvleugel zeer marginaal. De bouwkundige gegevens uit de opgravingsput nr. 5 betreffen de vondst van de binnen- en buitenplaatsmuur van deze vleugel en een bakoven.

De circa 4,80 meter brede vleugel had een buitenmuur van een meter breed en een lichtere binnenmuur van tachtig cm. Gezien de geringe breedte van deze vleugel – met een inwendige breedte van drie meter – had deze eerder een functie als bijgebouw. Over de lengte van de vleugel hebben we geen nadere informatie, waardoor we voorlopig slechts kunnen veronderstellen dat deze mogelijk tot aan de zuidmuur doorliep.

De in put 5 teruggevonden oven (doorsnede 2,20 meter, steens dik) is in iedergeval secundair, en werd mogelijk pas aan het eind van de zestiende eeuw aangelegd.

De kademuur en het binnenplein

Terplaatse van de zuidelijke muur heeft zich waarschijnlijk geen bebouwing bevonden, aangezien de toegang van het complex juist langs deze muur naar het binnenplein leidde. De ligging van de waterput aan de noordoostzijde van het huidige binnenplein, laat een eventuele bebouwing aan de zuidzijde echter wel toe.

De put op binnenplein werd in opgravingsput 5 te-

ruggevonden, en het onderste deel dateert waarschijnlijk eveneens uit de bouwtijd van het eerste stenen huis. De put – met een doorsnede van 1,35 meter – heeft een steens muur met fraaie taps toelopende bakstenen.

Datering

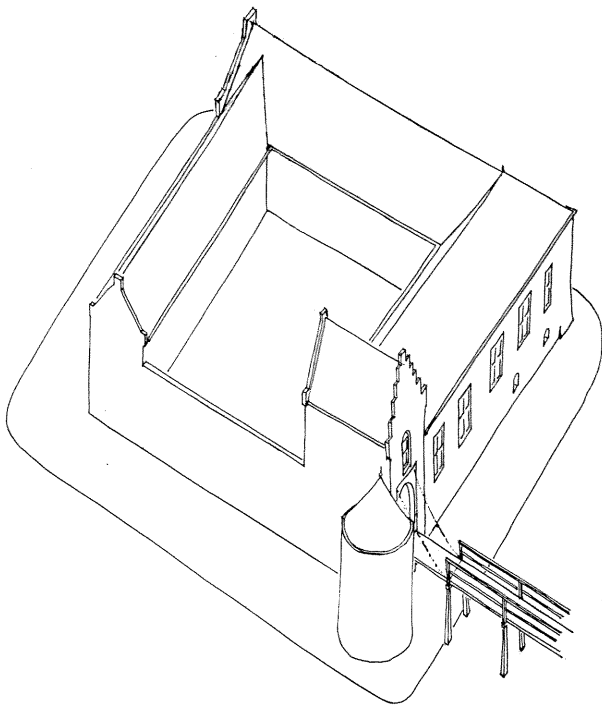
De twee belangrijkste aanwijzingen voor de datering van de eerste fase zijn het metselwerk en de ouderdom van het hout van de brugpalen van de oudste kasteeltoegang. Het metselwerk met bakstenen van circa 24 x 11/11,5 x 5/5,5 in een verband met regelmatige koppen en strekkenlagen en lagenmaat van circa 68 cm komt in de regio wel meer voor. De in de nabije omgeving gelegen voorbeelden zijn het Groot Kasteel en het Klein Kasteel van Deurne, waarin bakstenen met overeenkomstige afmetingen verwerkt werden. Deze beide kastelen kunnen respectievelijk in de veertiende en in het midden van de vijftiende eeuw gedateerd worden.⁹

Met behulp van het dendrochronologisch onderzoek kon de brugpaal van de oudste kasteeltoegang gedateerd worden op 1431 +/- 6 jaar.¹⁰ Daar deze brugpaal qua ligging direct gerelateerd is aan de licht uitspringende drie meter brede poort, kan hiermee ook het stenen huis gedateerd worden.

Conclusie

Het kasteel Asten werd gebouwd met een vrijwel vierkante kasteelplattegrond met drie vleugels rond een binnenplaats. Dit kasteel zal omstreeks 1430 tot stand zijn gekomen. De genoemde toepassing van speklagen in de voorgevel van de poort is erg vroeg, maar er is in de regio nog een ander vroeg voorbeeld bekend. Het kasteel van Eindhoven moet omstreeks 1419 ook al van speklagen voorzien geweest zijn.¹¹ Anderzijds kan het poortgebouw ook tot een latere bouwfase behoren, waardoor het voorkomen van de speklagen beter bij de overige laat vijftiende-eeuwse voorbeelden aansluit.

Het is mogelijk dat aan dit vierkante kasteel een ouder gebouw vooraf ging. In dat geval zou op de noordwestelijke hoek een kleine woontoren reeds gestaan kunnen hebben, die wellicht uit het einde der veertiende eeuw zou kunnen dagtekenen. Toine Maas veronderstelt dat Gerard van Berkel de bouwheer van deze eerste versterking zou zijn, aangezien omstreeks 1399 al wordt gesproken van 'tHuys tot Asten'.¹² Het "Huys" zou tussen 1389 en 1399 gebouwd moeten zijn, daar hij in 1389 de "mansio te Asten" van Ricout de Cock verwierf en er dus nog geen sprake was van een versterkt huis. Volgens Toine Maas was deze "mansio" een hoeve, die òf uitgebouwd werd tot een

10. Reconstructie-tekening van het kasteel Asten, zoals dit er omstreeks 1430 mogelijk kan hebben uitgezien. Tekening L.B. Wevers, 1994.

gebouwencomplex waartoe ook het versterkte huis behoorde, òf als zelfstandig landbouwbedrijf bleef bestaan in de buurt van het nieuwe "Huys".

De bouwkundige gegevens voor deze veronderstelling zijn echter dermate gering, dat binnen de context van dit artikel er vanuit gegaan wordt, dat het eerste stenen huis direct het vierkante kasteelcomplex omvatte (afb. 10). Dit kasteel werd waarschijnlijk door Goossen van Berkel, die de heerlijkheid Asten van 1417 tot 1432 in leen had, gebouwd. Anderzijds kan de hypothese van een boerderij als voorloper van het huidige kasteel wel enigszins gestaafd worden. Tijdens het archeologisch onderzoek werden namelijk op het kasteleiland enkele paalsporen gevonden. Deze bevonden zich op een laag niveau en zijn waarschijnlijk in verband te brengen met de allervroegste (bouw)activiteiten op het kasteelterrein.¹³

Noten

- ¹ A. van Oirschot, "Middellevse kastelen van Noord-Brabant", Rijswijk 1981, ...
- ² Voor een gedetailleerde beschrijving over het archeologisch onderzoek: Joep Stienen, "Het archeologisch onderzoek van kasteel Asten: de opgraving" en Michiel Bartels, "Het archeologisch onderzoek van kasteel Asten: de vondsten" in GHA 1994.
- ³ Uit het rapport van de bouwkundige inspectie uit 1735 blijkt dat het kasteel toen nog slechts de noord- en oostvleugel omvatte. Rijksarchief Noord-Brabant, Archief Heerlijkheid Asten, inv. nrs. 279 en 280.
- ⁴ De paalgaten meten 21 x 22 cm en hebben een hart-op-hart afstand van ca. 1,20 meter.
- ⁵ Merkwaardig zijn echter de sporen die wijzen op een eertijds bestaan van een dwarsmuur, die juist op de opening in de zuidmuur uitkwam. In de noordmuur van ruimte 0.03 bevindt zich een inwendige tand.
- ⁶ Men denke onder andere aan de trapgevels met speklagen van de poortgebouwen van de kastelen Heeswijk (eind vijftiende eeuw) en het Groot Kasteel te Deurne (tweede helft vijftiende eeuw).
- ⁷ Hoewel het voorkomen van gordelbogen met troggewelfjes in de eerste helft van de vijftiende eeuw redelijk vroeg is, zijn er nog wel enkele andere vroege voorbeelden bekend. Men denke bijvoorbeeld aan de zaalbouw van het kasteel Bleijenbeek te Afferden in Limburg, die uit jaren 1405-7 dateert (Bron: A. Viersen, "Kasteel Bleijenbeek te Afferden", *Castellogica II* ...).
- ⁸ Werkput nr. 12 (opgraving 1989).
- ⁹ Bas Aarts, "tHuys tot Asten en de regionale kastelenbouw omstreeks 1400" uit GHA 1994, 79.
- ¹⁰ E. Preßler, "Dendrochronologisch Gutachten vom 28 Juni 1993, Burgruine Asten, Gersten im Emsland 1993, 3.
- ¹¹ Bas Aarts, "tHuys tot Asten en de regionale kastelenbouw omstreeks 1400" uit GHA 1994, 79. Zie ook: N. Arts, "Het kasteel van Eindhoven. Archeologie, ecologie en geschiedenis van een heerlijke woning 1420-1676, Eindhoven 1992, 91-96 en 101-103.
- ¹² Toine Maas, "Asten in de Middeleeuwen" uit GHA 1994, 18-19.
- ¹³ Joep Stienen, "Het archeologisch onderzoek van kasteel Asten: de opgraving", uit GHA 1994, 30.

* Dit artikel is een bewerking van het eerder door de auteur gepubliceerde artikel getiteld "Zes eeuwen bouwen en verbouwen aan een edelmanswoning" uit het boek "Geschiedenis van de heerlijkheid Asten", in 1994 uitgegeven door de Stichting Geschiedschrijving (GHA 1994). Het boek kwam onder redactie van Toine Maas tot stand en bevat tevens artikelen over het archeologisch onderzoek, dat in de zomers van 1988, 1989 en 1990 door leden van de NJBG (Nederlandse jeugdbond ter bestudering van geschiedenis) onder leiding van Joep Stienen en Michiel Bartels en onder supervisie van Prof. drs H.L. Janssen werd uitgevoerd. Verder wordt het boek gecompleteerd door bijdragen van Bas Aarts, Wiro van Heugten, Wim Joosen, Toine Maas en Marcel Portegies waarbij aandacht wordt geschonken aan de heren en vrouwen van Asten en de wijze waarop zij hun stempel drukten op het leven in hun heerlijkheid.